

Erdős Ákos – Magasvári Adrienn: A korrupció értelmezése és annak változásai a pénzügyőr tisztjelöltek között

Absztrakt

A korrupció fogalmi értelmezése, és az ellene való fellépés módszereinek meghatározása a szakmai és tudományos diskurzusok központi témája lett. A korrupció jelenségével kapcsolatban azonban elengedhetetlen annak a vizsgálata is, hogy miként tekint e devianciára az egyén. Számunkra még inkább fontos kérdés, hogy hogyan látja a korrupciót a hivatásos szolgálatra készülõ fiatal. Ezért végeztünk fókuszcsoport módszerére épülõ kutatást a Nemzeti Közszerológati Egyetem hallgatói körében. Kutatási eredményeink rámutatnak arra, hogy a rendészeti szubkultúra jegyei, mint például a szolidaritás, összetartozás, titkosság, már az egyetemi hallgatók körében is megfigyelhetõk. Másrészt megállapítottuk, hogy a hallgatók egyértelmûen a rendészeti gyakorlat specifikus jellemzõjének tartják a korrupciót, következésképp érdeklõdnek is a probléma iránt. Ennek ellenére nem rendelkeznek átfogó, tényszerû ismeretekkel, és tudásuk fõként média információkból származik.

Abstract

Defining the concept of corruption and determining the best methods to act against it became the focus of several professional and scientific discussions. It is necessary to understand how others think about this deviancy if we examine the phenomenon. For us, it is even more important to see how those young people consider the topic of corruption who are about joining law enforcement service. This is the reason why we conducted focus group research among students of the National University of Public Service. Our research results pointed out the characteristics of the law enforcement subculture, for instance, the solidarity, togetherness, and secrecy, can already be observed among university students. We could identify, on the other hand, that students simply find corruption as a specific peculiarity of law enforcement practice, and consequently, they are interested in the problem. However, they do not have a comprehensive and factual based picture of the phenomenon; their knowledge is originating from media information.

1. Bevezetés

Az intézményesített társadalmat veszélyeztetõ devianciák egyik legõsibb formájának a korrupciót tekinthetjük, minthogy az egyfajta értelemben véve egyidõs az emberiséggel.²⁶⁵ A korrupciótól mentes társadalom vágya már az õsi Babilónia (Kr.e. 22. század), az Egyiptomi Birodalom (Kr.e. 14. század)²⁶⁶ és az ókori államok²⁶⁷ uralkodóinak egyes törvényi rendelkezéseiben is egyértelmûen kirajzolódik.

²⁶⁵TAKÁCS István – CSAPODI Pál – TAKÁCS-GYÖRGY Katalin: *A korrupció, mint deviáns társadalmi attitűd.* Pénzügyi Szemle, 56. évf. (2011) 1. sz. p. 26.

²⁶⁶MISHRA, Ajit: *Persistence of corruption: Some theoretical perspectives.* World Development, vol. 34. (2006) no. 2. p. 349.

A korrupció tehát évezredek óta átszövi a társadalom szövetét, s így annak értelmezése, oksági vizsgálata és a vele szemben történő hatékony fellépés módszereinek keresése is folytonos tárgyát képezik a szakmai és tudományos diskurzusoknak.

A korrupció problémaköre nagyon sok esetben a közigazgatási feladatok ellátásával kapcsolatosan kerül az érdeklődés homlokterébe. A közigazgatás ugyanis nem más, mint a szervezet, a funkció és a személyi állomány egysége,²⁶⁸ amely fogalmi elemek lényegével és társadalmi rendeltetésével összeegyeztethetetlen a korrupció minden formája.

Magyary Zoltán ezzel összefüggésben a következőket írja 1942-es művében: „[...] a közigazgatás előtt legyen minden ember egyenlően fontos. Mindenki érezze a törődést, a jóakaratot, az emberszerető kíméletet. Ez azt is jelenti, hogy a közigazgatásnak pártatlannak kell lennie. Ne tegyen különbséget szegény és gazdag, barát és ellenség, kormánypárt és ellenzék, város és falu, magyar és nemzetiségi között. Egyúttal jelenti a tárgyilagosság kötelességét, a protekciónak és annak a tilalmát, hogy a hivatalnok a rábízott ügyek mikénti elintézésével magának előnyt vagy összeköttetést keressen.”²⁶⁹

A köz szolgálata tehát – csakúgy, mint a korrupció maga – már a kezdetektől fogva feltételezte az etikus munkavégzést. És nincs ez másként napjainkban sem. Aki az állam nevében eljárva végzi feladatait, teljesíti kötelezettségeit a közigazgatásban, annak kiemelt erkölcsi és etikai elvárásoknak kell eleget tennie.

Fokozottan igaz ez a hivatásos szolgálati jogviszonyban foglalkoztatott személyekre, így például a rendőrökre, pénzügyőrökre. Sajátos jogi státuszuk és az általuk ellátandó feladatok okán a morális követelmények velük szemben – a közigazgatás egyéb ágazataihoz viszonyítva is – erőteljesebben érvényesülnek.²⁷⁰ Ennek megfelelően a hivatásos állomány tagjait érintő korrupció (az ügyészi, bírói korrupció mellett) is sokkal súlyosabb és veszélyesebb, mint más közintézmények vagy a magánszférában előforduló hasonló visszaélések esetében. Ez előbbi ugyanis épp azokat a szervezeteket bénítja, amelyeknek hatékonyan fel kellene lépniük a korrupciós cselekményekkel szemben.²⁷¹

A magyar rendészettudomány történetének egyik emblematikus alakja, Karvasy Ágost már 1862-ben külön kiemelte a korrupció megelőzésének problémakörét a rendőri hivatalnokok legfontosabb kellei között:

1. „Mind az általános közrendészeti tudomány elveinek, mind azon ország, melyben működnek, különös rendőri rendszabályoknak alapos ismeretével bírjanak.
2. Józan ítéletük, lélekjelenlétük, gyors feltalálási tehetségük legyen.
3. Hivatalukban buzgók és megnemvesztegethetők legyenek.

²⁶⁷NÉMETH György: *Leutükhidész pénzeszsákja – korrupció az antik görög világban*. Magyar Tudomány, 179. évf. (2018) 4. sz. p. 458.

²⁶⁸LŐRINCZ Lajos: *A közigazgatás alapintézményei*. Harmadik kiadás. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2010.

²⁶⁹MAGYARY Zoltán: *A magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. század államában. A magyar közigazgatás szervezete, működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1942. p. 138.

²⁷⁰MAGASVÁRI Adrienn: *A Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományának jogviszonyára vonatkozó általános szabályok*. In: ERDŐS Ákos (szerk.): *Integrált Pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018. p. 44.

²⁷¹KOZÁRY Andrea: *Rendészetszociológiai. Kézikönyv II*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2017. p. 41.

4. Cselekvényeikben komolyságot és szilárdságot mutassanak, mely mindazáltal, szelidséggel és humanitással mérsékelve legyen.”²⁷²

A korrupció megjelenésének, illetve a felszámolására irányuló törekvések mélyen húzódó történelmi gyökerei okán talán nem meglepő, hogy napjainkban a közigazgatás – ezen belül is a rendészet – fejlesztésének egyik markáns irányvonalát képezi e szervezeti deviancia vizsgálata.²⁷³ A magyar kormány 2011-től a korábbi antikorrupciós kormányzati kísérletek kudarcai miatt a megelőző megközelítést és az „integritást” helyezte a középpontba.²⁷⁴

A korrupcióval kapcsolatos vizsgálatok egyik legérdekesebb formája a jelenség értelmezésével áll összefüggésben. Maga a szó a latin „corruptio” kifejezésből eredeztethető, amely morális romlottságra utal.²⁷⁵ A hazai és nemzetközi szakirodalomban a korrupcióra számtalan definíciót használ.²⁷⁶ Nye szerint például a korrupció olyan viselkedés, mely eltér a közfeladatok törvényes gyakorlásától, elsősorban személyes vonatkozású, pénzügyi vagy pozícióbeli előnyök megszerzése érdekében.²⁷⁷

A korrupció tudományos igényű értelmezésén túl ugyanakkor elengedhetetlen annak a vizsgálata, hogy miként tekint e deviáns jelenségre az egyén. Fontos kérdés, hogyan látja a korrupciót, annak különböző megnyilvánulási formáit a hivatásos állomány tagja, vagy éppen a hivatásos szolgálatra készülő fiatal.

Hiszen a korrupcióval szemben történő fellépés legújabb irányzatainak – amilyen az integritás-szemlélet is – fókuszában is kifejezetten a személyiség áll. Ez elsősorban az egyént fejlesztő tréning jellegű képzésekre, a tudás és tapasztalat megosztására, az esettanulmányokra helyezi a hangsúlyt.^{278, 279} Az elveken alapuló integritási megközelítésnek – szemben a szabály alapú megközelítéssel – fontos jellemzője továbbá, hogy annak fókuszában a vezetés áll, célja a megelőzés (megakadályozás) és alapelvekre, azok megerősítésére épül, nem pedig pusztán az írott normák tartalmára.²⁸⁰

²⁷²KARVASY Ágos: *A közrendészet tudomány*. Pest, Emich Gusztáv, 1862. p. 15.

²⁷³KLOTZ Péter: *Korrupciómegelőzés a közigazgatásban – A korrupció elleni Kormánystratégia végrehajtásának eddigi tapasztalatai és a továbblépés lehetséges irányai*. Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás, 2013/3. pp. 89–102.

²⁷⁴KIS Norbert: *Antikorrupció és a közszolgálati integritás: Magyarország az európai uniós törekvések tükrében*. In: DARGAY Eszter – JUHÁSZ Lilla Mária (szerk.): *Antikorrupció és közszolgálati integritás*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2015. p. 11.

²⁷⁵JOHNSTON, Michael: *The search for definitions: The vitality of politics and the issue of corruption*. International Social Science Journal, vol. 48. no. (1996) 149. p. 322.

²⁷⁶SZÁNTÓ Zoltán – TÓTH István János – VARGA Szabolcs: *A korrupció társadalmi és intézményi szerkezete. Korrupciós tranzakciók tipikus kapcsolatháló-konfigurációi Magyarországon*. Szociológiai Szemle, 21. évf. (2011) 3. sz. p. 62.

²⁷⁷NYE, Joseph S.: *Corruption and political development: A cost benefit analysis*. American Political Science Association, vol. 61. (2014) no. 2. p. 417.

²⁷⁸HORVÁTH Ferenc: *Egy korszerű integritásmenedzsment-rendszer kiépítésének lehetőségei az NBSZ-nél*. Nemzetbiztonsági Szemle, 4. évf. (2016) 2. sz. pp. 33–64.

²⁷⁹PALLAI Katalin: *A tréningek szerepe az integritásoktatásban*. Társadalom és Honvédelem, 19. évf. (2015) 1. sz. pp. 27–43.

²⁸⁰BÁGER Gusztáv: *A korrupció elleni küzdelem integritás alapú szemlélete, módszertani alapjai és nemzetközi tapasztalatai*. In: DARGAY Eszter – JUHÁSZ Lilla Mária (szerk.): *Antikorrupció és integritás*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2015. p. 26.

A „megelőző” szemléletmód elterjedésében központi szerepe van az oktatásnak, továbbképzésnek, a „rendészeti integritásmenedzsment”²⁸¹ típusú felkészítéseknek. Egyrészt erre tekintettel, a Nemzeti Közsolgálati Egyetem oktatóiként, jelen kutatásunkkal szerettünk volna képet kapni arról, hogy hogyan vélekednek a négyéves képzésben részt vevő tisztjelölt hallgatóink a fent említett korrupciós, illetve integritás alapú megközelítéssel kapcsolatban. Mivel a nemrégiben bevezetett tisztjelölti jogviszonynak és a négyéves alapképzésre való átállásnak az elsődleges célja a szervezeti szocializáció erősítése volt, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományú munkatársaiként és oktatóként is fontosnak tartottuk annak felmérését, hogy hogyan viszonyulnak ezekhez a nehéz kérdésekhez a pénzügyőr hallgatók, egyáltalán, mit tudnak ezekről a problémákról, tartanak-e attól, hogy azok a későbbiekben őket is érinthetik majd.²⁸²

2. A kutatás módszertana

Kutatásunk egyik célkitűzése volt, hogy feltárjuk az első és második évfolyamos pénzügyőr tisztjelöltek attitűdjeit, vélekedéseit és értelmezéseit a korrupció fogalmával, tartalmával kapcsolatban, illetve a korrupciós magatartásformák különféle reprezentációit, a korrupció megelőzését, a korrupttá válás folyamatát illetően. Másfelől pedig arra szerettünk volna választ kapni, hogy a pénzügyőr tisztjelöltek miként látják a társadalom tagjainak vélekedését a hazai rendészeti szervek korrupciós érintettségével kapcsolatban, illetve hogy ők maguk mennyire tartják fontosnak e jelenségekkel foglalkozni.

Vizsgálatunkat a Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Karának (NKE RTK) pénzügyőr tisztjelölti állománya első és második évfolyamos hallgatói között végeztük. A tisztjelölti jogállás a rendészeti felsőoktatás vívmányaként, 2016-tól bevezetett új jogállási forma, amely sajátos átmenetet képez a hivatásos szolgálati jogviszony és a hallgatói jogviszony között.^{283,284} Az utóbbi években a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) rendszeres tiszt utánpótlására szinte kizárólag a rendészeti felsőoktatás nappali tagozatos hallgatói révén volt lehetőség. Következésképpen a tanulmányaikat folytató pénzügyőri állomány vizsgálata nem csak a rendészeti felsőoktatás, hanem a NAV számára is rendkívül fontos.

Vizsgálatunk időpontjában a NKE RTK teljes pénzügyőr tisztjelölti állománya 98 főből állt, akik összesen három évfolyamon, évfolyamonként két különböző szakirányon folytatták tanulmányaikat. A teljes tisztjelölti állományból 37 fő az első, míg 35 fő a második évfolyamon folytatta tanulmányait. A két évfolyam tekintetében a legfiatalabbak a 18., a legidősebbek pedig a 23. életévükben jártak.

Felmérésünk során az alapsokaságot adó két évfolyam önkéntesen jelentkező tagjaiból két, egyenként 1–1,5 óra időtartamú fókuszcsoporthoz beszélgetést szerveztünk

²⁸¹GÁSPÁR Miklós – MOLNÁR Katalin: *Korrupcióellenesség és integritás a rendészeti tisztképzésben*. In: DARGAY Eszter – JUHÁSZ Lilla Mária (szerk.): *Antikorrupció és integritás*. Budapest, Nemzeti Közsolgálati Egyetem, 2015. p. 171.

²⁸²MAGASVÁRI Adrienn – ERDŐS Ákos: *Integritás-szemlélet és a korrupcióval kapcsolatos ismeretek az NKE RTK pénzügyőr tisztjelöltjei körében*. Rendvédelem, 8. évf. (2019) 1. sz. pp. 6–49.

²⁸³SZABÓ Andrea: *A tisztjelölti jogállás sajátosságai*. In: ERDŐS Ákos (szerk.): *Integrált Pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018. p. 156.

²⁸⁴SZABÓ Andrea: *Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája*. In: DOBÁK Imre – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére*. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. p. 600.

összesen 28 fő részvételével (7 nő, 21 férfi). A kutatásban közreműködő első évfolyamos tisztjelöltek (N=12), valamint a második évfolyamos tisztjelöltek (N=16) attitűdjeit, meggyőződéseit és ismereteit külön-külön, egy-egy fókuszcsoportos-beszélgetés során vizsgáltuk. Ez a módszer lehetőséget adott arra, hogy a rendészeti felsőoktatásban eltérő ideje jelen lévő hallgatók vizsgálati eredményeit egymással is összehasonlíthassuk.

A fókuszcsoport-beszélgetéseket minden esetben rögzítettük, majd ezeket elemeztük kvalitatív technikával.

Vizsgálatunk során a korrupció jelenségével kapcsolatosan – a kutatást végző személyek moderálásával – a fókuszcsoport-beszélgetéseken az alábbi kérdésekre kerestük a választ: Mi számít korrupciónak? Mit tekinthetünk korrupciós cselekményeknek? Hogyan előzhető meg a korrupció? Hogyan és miért lesz valaki korrup? Hogyan látja a magyar társadalom hazánkban a korrupció szerkezetét?

3. Hipotézisek

A témával kapcsolatban az alábbi hipotéziseket fogalmaztuk meg:

H.1. Úgy véljük, hogy a hallgatók korrupcióval kapcsolatos ítéleteit a képzésben eltöltött idő múlásával olyan belső motívumok megjelenése nehezíti, mint a bajtársiasság követelménye.

A képzésben eltöltött idővel a hallgatók egyazon deviáns magatartásformát eltérő módon értelmeznek és értékelnek.

H.2. A tisztjelöltek számára a korrupciós cselekmények erősen rendszerspecifikus jellemzőként jelennek meg a rendészeti hivatásban.

4. A korrupció fogalmának értelmezése

Vizsgálatunk eredményei rámutattak, hogy a két évfolyam tisztjelöltjeinek a korrupcióval kapcsolatos attitűdjei között jelentős különbségek húzódnak. Az elsőéves tisztjelöltek a korrupció fogalmát három fő tartalmi pillérré építik: *jogtalan előnyszerzés, vétkes kötelelességszegés, morális deficit*. Véleményük szerint tehát a korrupciós cselekmények esetében ezek a tartalmi jellemzők mindig megfigyelhetők.

A következőkben röviden kitérünk arra, hogy a tisztjelöltek által megfogalmazott tartalmi elemek mögött pontosan milyen értelmezés is húzódik.

Jogtalan előnyszerzés. Az első évfolyamos tisztjelöltek szerint a korrupciós cselekmények origójában az olyan értéket képező – ha úgy tetszik, motiváló – tényezők állnak, mint a pénz, a tárgyi javak, esetenként akár testi szolgáltatások.

„Korrupció alatt azt értem, hogy valakit pénzzel vagy vagyontárggyal »megvesznek«.” (első évfolyam)

Vétkes kötelelességszegés. Az első évfolyamosok véleménye szerint a korrupció fogalmának második állandó tartalmi eleme a visszaélés vagy a kötelezettségek vétkes megszegése, amelyeket a fent említett anyagi, tárgyi vagy egyéb javak megszerzése motivál.

„Bármilyen hivatali, munkahelyi visszaélés, illetve munkaköri feladatnak a szándékos mulasztása pénzjutalom fejében, ezzel valamilyen bűncselekményt, csalást elősegítve.” (első évfolyam)

Erkölcsei deficit. A hallgatók által definiált fogalom harmadik összetevője pedig alapvetően morális tartalmú. Az első évfolyamosok úgy vélték, hogy a korrupció fogalmának jogi kontextusa mellett fontos erkölcsi értékek meghasonulásával,

elhalványulásával, illetve elvesztésével is számolni kell. A hallgatók erre többször, visszatérő módon utaltak.

A korrupció fogalmának tartalmi meghatározása során olyan kifejezéseket használtak, mint:

erkölcstelen tevékenység,
önérdek előnybe helyezése,
igazságtalanság,
tisztességtelen előnyszerzés és kapzsiság,
én-központúság,
„...[az elkövetés által] kevesebbek lehetünk.” (első évfolyam).

A második évfolyamosok korrupció definíciójában – az első évfolyamos társaikhoz hasonlóan – szintén megjelentek olyan tartalmi elemek, mint a *jogtalan előnyszerzés*, a *vétkes kötelelességszegés* és az *erkölcsi deficit*. Ők azonban a fentieket további kötelező fogalmi elemekkel egészítették ki. Álláspontjuk szerint a korrupció fogalmának elengedhetetlen elemeként jelenik meg az ilyen cselekmények társadalomra veszélyessége és az elkövető *speciális társadalmi pozíciója*.

Jogtalan előnyszerzés. A második évfolyamos tisztjelöltek szintén úgy vélik, hogy a korrupció fogalmának elengedhetetlen tartalmi eleme az egyén jogosulatlan előnyszerzése.

„Pénzzel általában, vagy más eszközzel befolyásolják a hivatalos munkát, tehát egyszerűen pénzt ajánlanak fel azért, hogy akaratukat érvényesítsék és ha elfogadják akkor az már korrupciónak számít.” (második évfolyam)

„Meglátásom szerint alapvetően két részre lehet osztani [a fogalmat]. Az egyik csoportba a pénzbeli ellenszolgáltatásokért, a másikba a természetbeni ellenszolgáltatásokért nyújtott valamilyen cselekedet [tartozik].” (második évfolyam)

Vétkes kötelelességszegés. Az elsőéves társaikhoz hasonlóan a felsőbb évesek szintén kiemelték, hogy a korrupció fogalma minden esetben magában hordozza az egyén kötelezettségeinek vétkes megszegését is.

„Alapjában a jogszerű és helyes eljárás helyett valami olyat kérnek tőlünk cserébe, ami az érdekelt fél részére egy kibúvót, kiskaput jelent a felelősség alól.” (második évfolyam)

„Korrupció alatt egy másik személy pénzzel való megvesztegetését értjük.” (második évfolyam)

„Bűncselekmény, melyet magas látencia jellemez. Nincs »igazi« sértetti kör, hiszen egyrészt a civil, másrészt a hatóságnak [...] az emberei is jól járnak ezáltal.” (második évfolyam)

Erkölcsei deficit. A korrupció tartalmi elemeinek összegyűjtése során a hallgatók véleményében fokozottan jelen volt egyfajta erkölcsi-morális megközelítés is. A hallgatók többször, visszatérő módon utaltak arra, hogy aki korrupciós cselekményt követ el, az a társadalom által elvárt etikai követelményekkel helyezkedik szembe, s saját erkölcsi értékekkel nem vagy csak kevéssé rendelkezik. Meghatározásaikban olyan kifejezések jelentek meg, mint a(z):

tisztességtelen előnyszerzés,
kapzsiság,
önzés,
összeesküvés.

Társadalomra veszélyesség. A korrupció fogalmának ezen része kizárólag a felsőbb évfolyamos hallgatók körében bírt jelentőséggel. A második évfolyamos

tisztjelöltek úgy értékelték, hogy az effajta cselekmények minden esetben valamilyen jogi normába ütköznek és veszélyesek a társadalomra.

„Korrupció alatt olyan jogokkal való visszaélést értek, amely törvénybe ütközik/ütközhet. Társadalomra káros jelenség.” (második évfolyam)

Speciális társadalmi pozíció. Végezetül a felsőbb évesek az eddig említett fogalmi elemek körét bővítették azzal, hogy a korrupciós cselekmények elkövetését mindig valamilyen tisztség, pozíció, beosztás betöltéséhez kötötték. Álláspontjuk szerint tehát, a korrupciós magatartások tanúsítói szükségszerűen olyan pozíciót kell, hogy betöltsenek a társadalomban, illetve a társadalom adott alrendszerében, amely révén képesek lehetnek korrumpálódni.

„Szerintem egy olyan tevékenység, amelyet a közhatalommal bíró emberek saját érdekükben [tesznek].” (második évfolyam)

„Hatalommal vagy pozícióval való visszaélés. [...] Valamilyen ismertség általi haszonszerzés vagy visszaélés olyantól, aki vissza tud élni a hatalmával.” (második évfolyam)

A második évfolyamosok értelmezésében tehát a korrupciós cselekmények olyan erkölcsileg elítélendő, társadalomra veszélyes magatartásformákat jelölnek, amelyeket a megfelelő tisztséget, pozíciót betöltő személy társadalmi helyzeténél fogva, a kötelességének vétkes megszegésével, jogtalan előny megszerzése érdekében fejt ki. Célja az önzés, az egyén számára jogtalanul biztosított előny megszerzése, kiváltó oka pedig leggyakrabban a pénz.

Összességében elmondható, hogy a korrupció fogalmának értelmezése, illetve tartalmi összetevőinek meghatározása tekintetében az első és második évfolyamos tisztjelöltek véleménye között jelentős az átfedés, azonban fontos különbségek is megjelennek (lásd 1. ábra).

A korrupció fogalmának egyes kötelező tartalmi elemei – a *jogtalan előnyszerzés*, a *vétkes kötelességszegés* és az *erkölcsi deficit* – vonatkozásában nem volt különbség. Az egyéb fogalmi elemek tekintetében ugyanakkor fontos eltérést képez, hogy a felsőbb évesek a korrupció definiálása szempontjából meghatározó szerepet tulajdonítanak a *cselekmény társadalomra veszélyességének*, valamint az *elkövető speciális társadalmi pozíciójának* is.

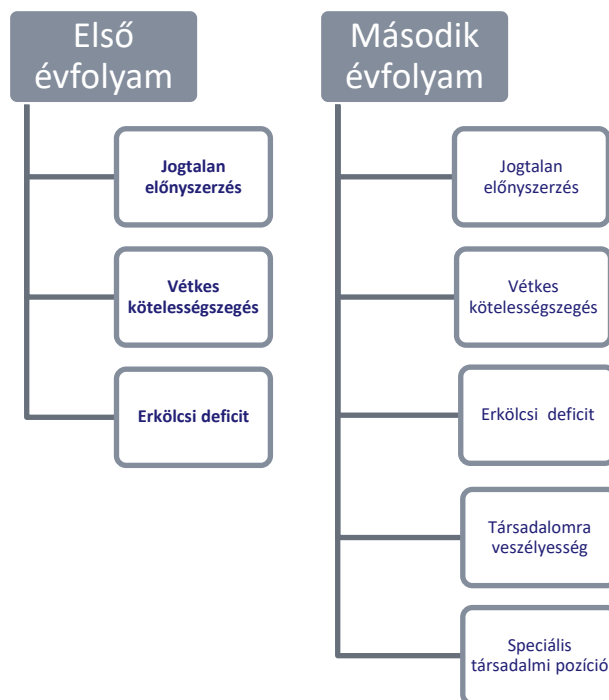
A korrupció témakörében ez utóbbi fogalmi elemek egyértelműen a korrupció legveszélyesebb szegmensébe tartozó cselekménytípusok, az úgynevezett korrupciós (bűnözés) bűncselekmények sajátjai.²⁸⁵ A büntetőjog által szankcionálni rendelt magatartások mindegyikére jellemző ugyanis, hogy (1) azokat szándékosan vagy gondatlanul lehet csak elkövetni, (2) veszélyesek a társadalomra és (3) a törvény elkövetésük esetén büntetés kiszabását rendeli. Másfelől pedig a vesztegetés egyes delictumainál a jogalkotó az elkövetővé válás feltételei között olyan speciális követelményeket támaszt, minthogy az elkövetőnek valamely gazdálkodó szervezet tagjának vagy hivatalos személynek kell lennie.²⁸⁶ A másodéves tisztjelöltek tehát a korrupció fogalmának tartalmi elemeit tulajdonképpen csak olyanokkal egészítették ki, amelyek a büntetőjogi terminológiával csengenek össze.

A fentiekből arra következtethetünk, hogy a felsőbb évfolyamos hallgatók korrupcióval kapcsolatos ismeretét, véleményét a rendészeti képzésüket épp hogy

²⁸⁵HOLLÁN Miklós: *A hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetés az új büntető kódexben*. Miskolci Jogi Szemle, 9. évf. (2014) 1. sz. p. 33.

²⁸⁶HORVÁTH Dávid: *Korrupciós bűncselekmények az új Btk.-ban*. Rendvédelem, 5. évf. (2016) 1. sz. pp. 54–64.

elkezdő tisztjelöltekhez képest alapvetően a büntetőjogi előtanulmányaik (többlet ismereteik) befolyásolták.



13. sz. ábra: A korrupció fogalmának tartalmi elemei (évfolyamok szerinti bontásban).²⁸⁷

5. A korrupció különböző megjelenési formáinak értelmezése

A fogalomalkotást követően arra kerestük a választ, hogy a hallgatók milyen magatartásformákkal összefüggésben vélik felismerni a korrupció jelenségét.

Az első évfolyamos tisztjelöltek a korrupciós cselekmények sorában olyanokat jeleztek, mint a kötelességek teljesítésének szándékolt elmulasztása, vagy akár az ellátandó feladatok direkt hátráltatása.

„Véletlenül eltűnik egy akta például.” (első évfolyam)

A hallgatók szerint ugyanakkor korrupciós cselekmények rejtőzhetnek azon döntések mögött is, amelyeket a döntésre jogosult személyek ismeretségi alapon, rokonaiknak, ismerőseiknek kedvezve hozzák meg. S amikor valamilyen előny érdekében kivételezések történnek egyes személyekkel vagy gazdálkodókkal.

A fókuszcsoporthoz tartozók során szinte elkerülhetetlen módon felmerült az ajándékok adásának és elfogadásának értelmezése is. A véleményekből az rajzolódott ki, hogy e téma kapcsán az első évfolyamos tisztjelöltek egyáltalán nem gyanakvóak. Egybehangzóan amellet érveltek, hogy az ajándékok elfogadása alapvetően nem tartozik a korrupciós cselekmények körébe. A tisztjelöltek értelmezésében a korrupció és az ajándék szíves elfogadása, mint büntetlen cselekmény között a határvonalat a döntésre jogosult vagy intézkedésre kötelezett személy másik félhez való viszonyulása képezi. A hallgatók véleménye szerint az ajándék felajánlását megelőző és annak elfogadását követő magatartás tartalma határozza meg azt, hogy korrupciós tevékenységet követ-e el valaki.

²⁸⁷ Forrás: MAGASVÁRI – ERDŐS, 2019, p. 20.

„Attól függ, hogy miután megkaptuk az ajándékot, hogy viszonyulunk ahhoz az emberhez. Tehát utána reálisak maradunk vagy elfogultak lesziünk vele szemben.” (első évfolyam)

Az első évfolyamos hallgatókkal végzett kutatás fontos megállapításaként rajzolódott ki az a különös attitűd, miszerint a hallgatók a korrupciós magatartásokat – mintegy szükségszerűen – nem csak hogy a hivatali feladatok ellátásához, hanem ennek a feladatellátásnak az időtartamához is kötik. Álláspontjuk szerint a hivatali időn túl, a civil életben történő ajándék elfogadása például meglehetősen távol áll a korrupciós magatartásoktól, hiszen ilyenkor a hivatalos személy egyébként sem jogosult bármilyen intézkedést tenni, illetve az állampolgárokra, a gazdálkodókra vonatkozóan kötelező érvényű vagy akár joghátrányt keletkeztető döntést hozni. Jól ábrázolja e megközelítést a következő érvelés:

„Én már hallottam például olyat, hogy ugyanígy ilyen NAV-os volt, és ismerték már, többször volt már kint a piacon, a nagybani piacon, és már sokszor látták, és kiment a családjával vasárnap és akkor: »na, gyere itt van egy láda alma«. És pedig akkor nem volt rajta egyenruha.” (első évfolyam)

A második évfolyamos tisztjelöltek a korrupciós cselekmények körét elsősorban a vesztegetéssel azonosítják. A pénzügyőri feladatellátással szoros kapcsolatban álló példaként említették a csempészet segítségét, mint a korrupció egy lehetséges megjelenési formáját. Ugyanakkor ez is értelemszerűen kapcsolatban áll a vesztegetés büntetőjogi kategóriájával. A korrupció reprezentációjaként nevesítették továbbá a jogosítvány megszerzésekor a vizsgáztató „lefizetését”, illetve a pályázati kiírások, tenderek elbírálásakor a jogtalan kedvezmények biztosítását is. Részükről az ajándék „jogcímén” történő vagyoni előnyszerzés nem került megemlítésre.

A korrupciókülönböző megjelenési formáinak értékelésével kapcsolatos eredményeink is fontos jelenségre hívják fel a figyelmet; mégpedig az ajándékok hallgatói megítélésének kérdésére.

Az első évfolyamos hallgatók ugyanis az ajándékok elfogadását a korrupciós cselekmények viszonylatában egyáltalán nem tartják aggályosnak, kiváltképp, ha arra nem a szolgálati feladatok ellátásának ideje alatt kerül sor. Ezek az eredmények összecsengenek annak a korábbi kutatásnak a megállapításaival, amelyet hivatásos szolgálati jogviszonyban álló rendőrök között végeztek. Ebben a kutatók úgy találták, hogy a hivatásosok az ajándékok elfogadását csak a legkritikább esetben tartják korrupciós cselekménynek, annak ellenére, hogy az ilyen magatartást az írott normák egyértelműen tiltják. A vizsgálat ugyanakkor rávilágított arra is, hogy az életkor előrehaladtával az ajándékok elfogadását többen és egyre inkább súlyosabb korrupciós magatartásnak tekintik.²⁸⁸ Mindezekből arra következtethetünk, hogy az ajándékozás, mint a korrumpálódás egyik formája, illetve a mögötte rejlő ismeretlen szándékok veszélye a szakmai és élettapasztalatok bővülése révén mindinkább világosabbá válik.

A rendészeti felsőoktatásban szereplő hallgatók ilyen tapasztalatokkal értelemszerűen nem bírnak. Ugyanakkor már a képzés első évétől kezdve gyakorlati szolgálat ellátására vannak kötelezve a nyári időszakban, tehát részeseivé válnak/válhatnak valós intézkedési helyzeteknek. Kutatásunk eredményei egyértelműen jelzik, hogy az ajándékok felajánlásával és elfogadásával kapcsolatos hallgatói nézetrendszer meglehetősen naiv. Azzal, hogy a tisztjelöltek nem látják az ajándékok felajánlása vagy a hivatali időn kívül, de a hivatali minőségre tekintettel nyújtott

²⁸⁸KANYÓ Mária – KARDOS Sándor István: *Korrupció, vagy „csak” hála*. Hadtudományi Szemle, 8. évf. (2015) 4. sz. p. 167.

szívességek mögött meghúzódó esetleges veszélyeket, a hallgatók anélkül válhatnak részeseivé a korrumpálódási folyamatoknak, hogy azt a tudatuk átfogná. Elengedhetetlen tehát, hogy a rendészeti felsőoktatásban részt vevő hallgatók a büntetőjogi ismeretek mellett olyan képzésben részesüljenek, amely komplex módon tárja fel a korrupció folyamatát.

6. A korrupciós cselekmények elkövetését befolyásoló tényezők értékelése

A kutatás fontos részeként tekintettünk annak a feltárására, hogy a tisztjelöltek miként vélekednek a korrupciós cselekmények elkövetését befolyásoló tényezőkről, s ezek tükrében a megelőzés lehetőségeiről.

Az első évfolyamos tisztjelöltek a korrupció hátterében két faktor jelentőségére mutattak rá. Ezek az egyénhez viszonyítva az úgynevezett *belső* vagy *külső tényezők* csoportjába sorolhatók.

A *belső tényezők* között szerepelnek azok, amelyek az egyén sajátos személyiségvonásaihoz, a hivatással kapcsolatos attitűdjeihez köthetők.

A belső tényezők között említették a(z):

- én-központú személyiséget,
- az elhivatottság hiányát,
- becsületesség, erkölcsiség hiányát,
- nagyravágyást, kapzsiságot,
- az adott társadalmi osztályból történő gyors kitörés, előrejutás igényét.

Egyes vélemények szerint a belső tényezők nem pusztán a megelőzésre, hanem a már korrupciós magatartást folytató személy viselkedésének megváltoztatására is alkalmasak lehetnek. Ezt pedig az egyén lelkiismereti működésének sajátos büntetési formájához, a lelkifurdalás megjelenéséhez vezeti vissza:

„Hogyha már kialakult egy erkölcsös személyiség, akkor igazából lehet, hogy csinálja, de akkor ez már rosszul esik neki.” (első évfolyam)

A *külső tényezők* csoportjába pedig azokat a személyen kívüli indikátorokat sorolhatjuk, melyek az egyénre gyakorolt hatásuk révén vezetnek az elkövetőt a korrupciós cselekmények felé. E külső tényezők között találunk olyanokat, amelyek az egyént átölelő környezet *szocializációs* hatásainak következményeként, s olyanokat is, amelyek az egyénre nehezedő *kényszer* formájában jelennek meg.

Akülső tényezőkszocializáció alcsoportjába sorolhatjuk különösen:

- a közvetlen munkakörnyezetben megjelenő személyek (kollégák) mintakövetését,
„Attól lehet valaki, hogy mondjuk nem, alapvetően nem hajlamos rá, de mondjuk a környezetében sokan azok és tudja és kedvet kap.” (első évfolyam)
- általános elégedetlenség a társadalomban.

A hallgatók úgy vélik, hogy megfelelő példamutatás mellett, ha egy személyt megfelelően motiválunk, akkor képessé tehetjük arra, hogy bensővé tegyen olyan értékeket és motívumokat, mint a tisztesség és becsületesség. E tekintetben a környezet hatása rendkívül meghatározó.

A *külső tényezőkkényszerítő alcsoportjába* tartozó indikátorok között pedig említést nyert:

- anyagi helyzetből származó kényszer, egzisztenciális problémák (pl. hitelfizetési nehézségek)
- magánéleti problémák kényszerítő hatása (pl. beteg hozzátartozó kezelésének finanszírozása)
- más személyek kényszerítése, fenyegetése (pl. bűnözői csoportok által elkövetett fenyegetés, zsarolás).

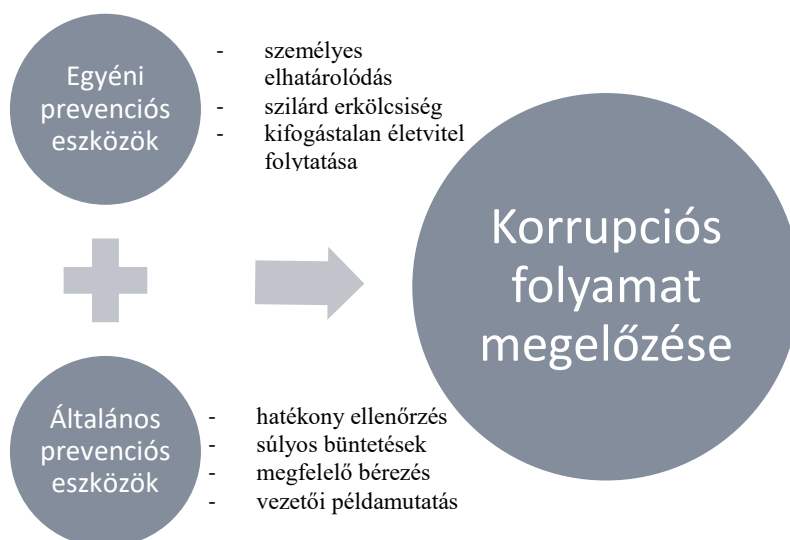
A korrumpálódás megelőzésére vonatkozó kérdések feldolgozása során a fókuszcsoport-beszélgetések tartalmából az rajzolódik ki, hogy az elsőéves pénzügyőr tisztjelöltek a korrupció megelőzésének – tartalmi szempontból – két fő formáját különítik el: az egyéni és az általános prevenciók eszközeit (lásd 2. ábra).

Az egyéni prevenciók eszközei között azokat a protektív tényezőket jelölik meg, amelyek direkt módon hatnak az egyes személyek magatartására, s azok forrása is sok esetben magában az egyénben fedezhető fel. E kategóriába sorolhatjuk:

- a személyes elhatárolódást;
„Csak úgy [előzhető meg a korrupció], hogyha mi nem követjük el. Ha mi tényleg annyira reálisak vagyunk minden helyzetben, és nem fogadunk el mondjuk kenőpénzeket.” (első évfolyam)
- az elfogulatlan, következetes hivatali munkavégzést;
- a kifogástalan életvitel gyakorlását a magánéletben; vagy
- a szilárd erkölcsiséget.

A korrupció megelőzésének általános formái – ún. általános prevenciók eszközei – között pedig azokat találjuk, amelyekkel a NAV pénzügyőri állományának egésze mellett, a társadalom más alrendszerére egyaránt hatva előzhető meg a korrupciós magatartások különböző formái. A hallgatók ilyenek között említik:

- a fokozott, hatékony ellenőrzési formák alkalmazását a hivatali feladatokat ellátó állomány és a gazdasági élet szereplői körében egyaránt;
- súlyos, elrettentő erejű büntetési tételek bevezetését;
- a médiumok bevonását, minthogy a különböző sajtóorgánumoknak minden esetben be kellene számolniuk a felderített korrupciós ügyekről;
- megfelelő bérezési rendszer kialakítását
„Én gondolok olyanokra is, hogyha mondjuk jól meg van valaki fizetve, akkor szerintem neki nem fog eszébe jutni az, hogy korrump legyen.” (első évfolyam);
- a jogszabályok által biztosított „kiskapuk” bezárását, melyeket kihasználva mind a hivatali feladatokat ellátó személyek számára, mind pedig a gazdasági élet szereplői számára megkerülhetővé válik a kötelezettségek teljesítése;
- a minden társadalmi és szervezeti szinten megjelenő vezetők példamutató magatartását
„Alapvetően olyan vezetés kéne, aki nem korrump.” (első évfolyam);
- a politikai hatalomtól való függetlenséget
„Ők [politikai hatalom] szabják meg, hogy nekünk mennyi a fizetésünk, mi mennyit dolgozunk.” (első évfolyam)



2. sz. ábra: A korrupció folyamatának preventív eszközei az első évfolyamos hallgatók véleménye alapján.²⁸⁹

A felsőbb évesek a korrupciós magatartások háttérében, a korrupciós tevékenység mozgatórugójaként szintén e két tényező – a belső és külső faktorok – jelentőségét emelték ki.

A **belső tényezők** körében a második évfolyamos tisztjelöltek az alábbi összetevők fontosságát hangsúlyozták:

- kiégés, amikor a kolléga beleun a munkájába és könnyebben szeretne pénzhez jutni,
- nincs megelégedve a munkakörével, bérezésével,
- a fiatal generációra jellemző gyors karrierigény, magas fizetési elvárások, türelmetlenség.

A **külső tényezőkszocializáció al csoportjába** a felsőbb éves tisztjelöltek a továbbiakban az alábbi indikátorokat sorolták:

- a közvetlen munkakörnyezetben megjelenő személyek (kollégák) mintakövetése,
- a családban előforduló minta követése,
- egyre elfogadottabb, hogy létezik a jelenség,
- a média szerepe, azaz a korrupciós esetek bemutatása gyakran rossz példát ad.

A **külső tényezők kényszerítő al csoportjába** tartozó indikátorok között pedig ugyanazon lehetőségeket emelték ki a másodéves hallgatók is, mint az újoncok:

- anyagi helyzetből származó kényszer, egzisztenciális problémák (pl. hitelfizetési nehézségek),
- magánéleti problémák kényszerítő hatása (pl. beteg hozzátartozó kezelésének finanszírozása),
- más személyek kényszerítése, fenyegetése (pl. bűnözői csoportok által elkövetett fenyegetés, zsarolás).

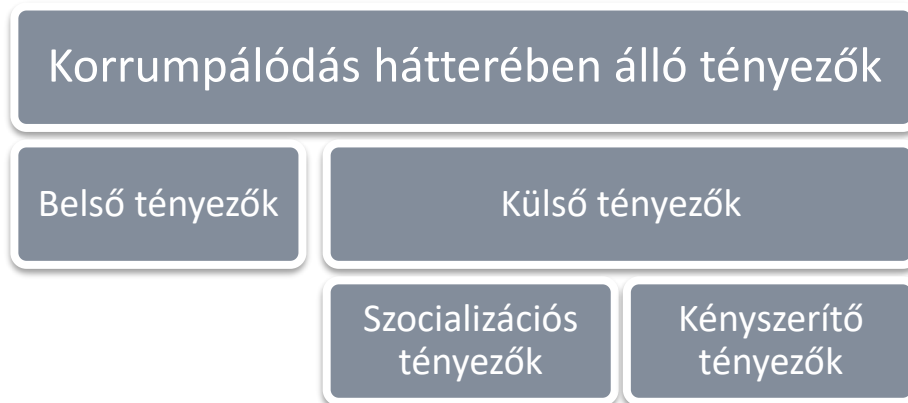
²⁸⁹ Forrás: MAGASVÁRI – ERDŐS, 2019, p. 28.

Annak a kérdésnek a kapcsán, hogy hogyan lesz valaki korrump, azt is többen kiemelték, hogy mivel egyre elfogadottabbá válik ez a jelenség, sokan úgy gondolják, hogy most az egyszer ők is kipróbálják, aztán többet soha. Egyik hallgató azonban ezt egyfajta káros szenvedélyként aposztrofálta, azaz, aki egyszer kipróbálta, az nem fog tudni szabadulni ettől, függővé válik.

A második évfolyamos hallgatókkal folytatott fókuszcsoport-beszélgetés tartalmi elemzése alapján – szemben az újoncok esetében részletezett, egyéni és általános prevenciós eszközökkel – azt állíthatjuk, hogy esetükben nem merült fel olyan erőteljesen az egyéni, saját személyben rejlő megoldások keresése. A szervezeti oldal szerepét azonban mindannyian hangsúlyozták, és itt is elsősorban a vezetők fontosságát emelték ki:

- vezetői figyelem
„A vezető legyen tekintettel arra, hogyan érzik magukat a munkatársak, ne legyenek túlterheltek, mert esetleg ezért akarnak könnyebb pénzhez jutni.” (második évfolyam)
- példamutató vezető
„Olyan vezetőkre van szükség, akik nem korrumpáltak.” (második évfolyam)
- megfelelő bérezési rendszer kialakítása
„A tiszthelyettesek bére nagyon alacsony, ezért ők jobban fenyegetettek.” (második évfolyam)
- erkölcsi megbecsülés
„Az emberi és munkatársi értékek megbecsülése, olyan pozícióba rakjuk, ahol jól érzi magát.” (második évfolyam)
- napi munkavégzés folyamatos ellenőrzése, akár kamerarendszer segítségével.

Összességében megállapítottuk, hogy a hallgatók a korrumpálódás folyamatát, a korrupció kialakulását befolyásoló tényezőket rendkívül komplex módon értékelik (lásd 3. ábra).



3. sz. ábra: A korrupció kialakulását befolyásoló tényezők.²⁹⁰

Úgy tűnik tehát, hogy a hallgatók tisztában vannak azzal, hogy a korrupció és a korrumpálódás folyamata nem egyetlen tényező jelenléte által determinált. Mint ahogy azt is világosan látják, hogy a társadalmi jelenségek e problémás formájában a társadalmi közeg jellegzetességei épp úgy szerepet játszanak, mint az egyén maga. Megközelítésük tehát – annak legmélyebb lényege szerint – egyértelmű hasonlóságot mutat a témában készült kutatások eredményeivel. Bereczkei és Tóth például úgy vélik, hogy egyesek nagyobb hajlandóságot mutatnak a korrupcióra, a megvesztegetésre, mint

²⁹⁰ Forrás: MAGASVÁRI – ERDŐS, 2019, p. 32.

mások. Ennek háttérében azonban elsősorban társadalmi tényezők állnak: olyan társadalmi-szervezeti környezet (pl. hierarchikus tagozódás stb.) és közösségi érdekek, amelyek „kitermelik” a korrupciót.²⁹¹

Annak ellenére azonban, hogy a hallgatók a korrupciót befolyásoló tényezők szerteágazó voltát egyértelműen felismerték, a második évfolyamos tisztjelöltek tekintetében azt látjuk, hogy a megelőzés lehetséges alternatívái között szinte kizárólag a külső tényezők jelentősége kap hangsúlyt. Pedig Hollán szerint „a korrupció valamilyen formában egyéni vagy kollektív döntések befolyásolására irányul, így az ellene való küzdelemben kiemelt szerepe van a személyes és szervezeti integritás erősítésének.”²⁹² E tekintetben a szerző a megfelelő toborzást és kiválasztást, a megfelelő illetmény- és életpálya-rendszert, az összeférhetetlenséget, illetve az etikai kódex szerepét emeli ki.

Egy 2015-ben végzett kutatás pedig egyértelműen rávilágított arra, hogy a hazai rendészeti szervek gyakorlatában is jelentős szerep hárul az egyénre a korrupció-prevencióban. Ebben a szerzők következtetesként megállapítják: „a félig strukturált interjúk felvételére alapuló kutatásunk összegzett eredményeként a fentiek alapján egyértelműen kijelenthető, hogy azon személyek, akik a rendvédelmi szervek állományán belül képesek korrupciós cselekményt elkövetni – a mindezt mereven elutasító kollégáikkal összehasonlítva – eltérő tulajdonságokkal rendelkeznek a SZEM-modell elemeit, azaz a vonatkozó szubjektív normájukat, a szubjektív kontrolljukat, a személyiségjegyeiket, a személyes tapasztalataikat, a társadalmi és szervezeti viselkedéses és verbális magatartásukat illetően.”²⁹³

Mindezek ellenére az általunk végzett vizsgálatok eredményei alapján úgy tűnik, hogy a képzési idő előrehaladtával a hallgatók a korrumpálódás megelőzése kapcsán az egyén felelősségét teljes mértékben a rajta kívül állókra – a szervezeti hierarchia magasabb fokán állókra – hárítják.

További kutatások során érdemes volna azt vizsgálni, hogy e folyamat háttérében milyen oksági tényezők húzódnak meg. Annyi bizonyos, hogy a rendészeti felsőoktatási intézményben kurzust hallgató fiatalok a kezdetektől szigorú hierarchiai rendben folytatják tanulmányaikat. Kutatási eredményeink arra engednek következtetni, hogy a hallgatóknak a felelősséggel, felelősségvállalással kapcsolatos attitűdjeit idővel ugyanez a hierarchikus szemlélet itatja át, amely egyébként a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek kifejezett sajátossága. Hiszen – miként arra Erdős is utal – az ilyen típusú szervezeteknél a felelősségi viszonyokban az elsődleges szerepet az alanyok által betöltött pozíció, beosztás, esetenként pedig a részeseik által viselt rendfokozat játssza.²⁹⁴ Feltehetően ennek a feltétlen hierarchikus szemléletnek az átvétele is szerepet játszik abban, hogy a hallgatók a korrupció megelőzésének erőforrásait kizárólag a szervezeti hierarchiában felül álló személyekben látják.

²⁹¹ BERCZKEI Tamás – TÓTH Péter: *A korrupció kialakulása és fennmaradása: evolúciós etológiai szempontok*. 2008. Forrás: http://mek.oszk.hu/07900/07999/pdf/berczkei-toth_p.pdf (2019. 05. 16.)

²⁹² HOLLÁN Miklós: *A korrupció megelőzésének eszközrendszere*. 2013. Forrás: <https://cmsadmin-pub.uni-nke.hu/document/vtkk-uni-nke-hu/hollan-miklos-a-korrupcio-megelozese.original.pdf> (2019. 05. 16.)

²⁹³ MALÉT-SZABÓ Erika – CSATÓ Péter: *A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korrupciós magatartások jellegzetességei a SZEMmodell elemeinek tükrében*. In: MALÉT-SZABÓ Erika (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség kapcsolat vizsgálati szempontjai*. Budapest, Belügyminisztérium, 2015. p. 85.

²⁹⁴ ERDŐS Ákos: *Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben*. Magyar Közigazgatás, Új folyam (2011) 2. sz. pp. 118–121.

7. A korrupció társadalmi értékelésével kapcsolatos hallgatói vélemények

A kutatás során fontosnak tartottuk megvizsgálni azt, hogy a hallgatók szerint a magyar lakosság miként látja a hazai korrupciós helyzetet, illetve annak szerkezetét. S ennek tükrében az elbeszéléseikben mennyire jelenik meg a korrupció jelensége rendszerspecifikus jellegzetességként.

Az első évfolyamos tisztjelöltek többsége (egy fő kivételével) szerint a magyar emberek általános véleménye, hogy a Nemzeti Adó- és Vámhivatal személyi állományát szinte teljes egészében áthatja a korrupció. A hallgatók úgy vélik, hogy a társadalomban rengeteg sztereotípiát él a NAV dolgozói, különösképp a pénzügyőrök kapcsán. Szerintük a hazai állampolgárok többsége nem rendelkezik valós ismeretekkel a központi bevételi hatóság szervezetét és működését illetően. A legtöbben a különböző médiumoktól, a hatalmon lévő kormányzattal szemben álló ellenzéki közszereplőktől sok esetben eltorzított, általánosító információkhoz jutnak, s meggyőződéseiket ezek alakítják.

„Azt hiszik, hogyha egyszer megtörtént, akkor mindig megtörténik.” (első évfolyam)

„Nincsenek tisztában, hogy a NAV-on belül milyenek a hivatásosok, milyenek a kormánytisztviselők. Ki, mit csinál. Ki lehet korrump, ki nem lehet egyáltalán.” (első évfolyam)

Sokan tényként fogadják el azokat az információkat, amelyek a Nemzeti Adó- és Vámhivatal állományát a társadalmi értékekkel szembehelyezkedő, negatív képből tüntetik fel. A tisztjelöltek úgy vélik, hogy ennek oka részben a hatóság rendeltetéséből fakad, minthogy az felelős az állam adó jellegű bevételeinek biztosításáért. Ez pedig hozzájárul a negatív attitűdök kialakításához, a bevételi hatóság tagjainak rossz megítéléséhez és azoknak az információknak a tényszerű elfogadásához, melyek a hatóságot vagy annak tagjait negatív képből tüntetik fel.

„Ha nézzük a NAV-ot, végül is mi vagyunk azok, akik behajtuk az adót.” (első évfolyam)

„Vannak a NAV-osok és ők rosszak, negatívak és korrumpak.” (első évfolyam)

A fentiekben túl a hallgatók véleménye szerint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal tagjainak megítélését, korrupciós érintettségét az is befolyásolhatja, hogy az adott személy hogyan viszonyul magához a legfőbb végrehajtó hatalomhoz. A hatalmon lévő Kormány egészével szemben táplált ellenérzések értelemszerűen kivetülhetnek a hatósági feladatot ellátó szervekre, minthogy az állami működés a hétköznapiakban az állami szervek tevékenysége révén válik érzékelhetővé, kézzel foghatóvá.²⁹⁵

„Ez a [negatív] vélemény úgy is kialakulhat, hogy politikai nézet. Tehát ha most az ember nem szereti a Kormányt akkor mindenkit utál [a végrehajtó hatalomban].” (első évfolyam)

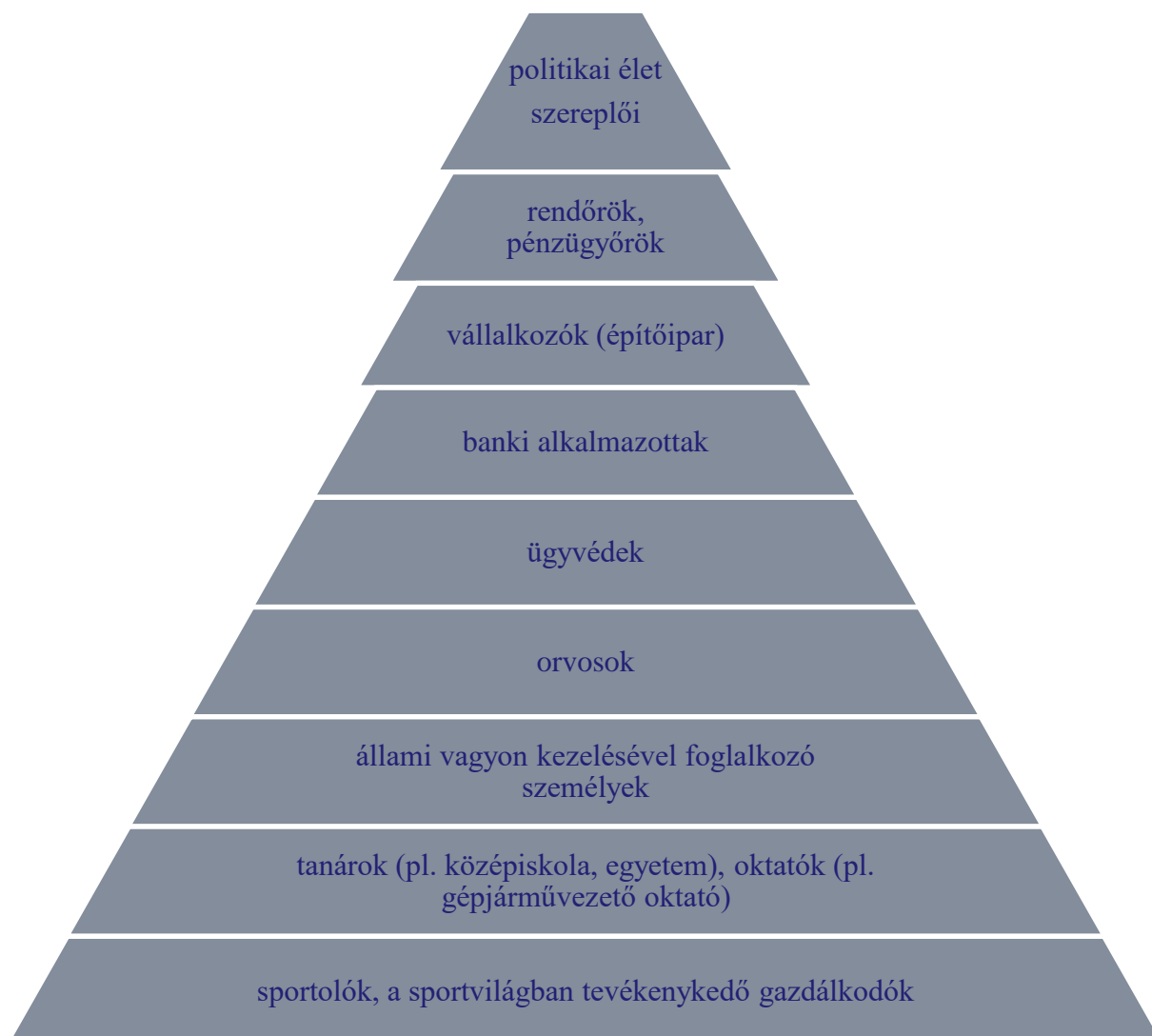
Végezetül az elsőévesek utaltak arra is, hogy az emberek meggyőződései esetenként a valós eseményekből vagy akár személyes tapasztalatokból is táplálkozhatnak. Habár a legtöbben nincsenek biztos információk birtokában, mégiscsak úgy vélik, hogy a hatóság tagjai is felelősek a társadalmi gyanakvás kialakulásáért. Ezt fejezi ki az egyik hozzászóló alábbi következtetése:

„Ugyanakkor nyilván tettek is erről az elmúlt években, hogy kialakuljon egy ilyen kép. Sajnos folyamatosan vannak ilyen problémák, ami nem tesz jót. Nagyon nehéz leküzdeni.” (első évfolyam)

²⁹⁵ERDŐS Ákos: *Elhárító mechanizmusok a rendészeti szervek működésében*. Belügyi Szemle, 66. évf. (2018) 6. sz. p. 18

A fentiek tükrében egyáltalán nem meglepő, hogy a tisztjelöltek véleménye szerint a magyar társadalom által leginkább korrumpálhatónak tekintett hivatások, munkatevékenységek között a rendészet „előkelő” helyet foglal el. Érdekes ugyanakkor, hogy egyazon hivatás gyakorlói között eltérő mértékben értékelik a korrupciós érintettséget. A pénzügyőrök esetében például szinte kizárólag a vám szakterületen dolgozók kapcsán látják a társadalom negatív megítélését, míg a nyomozóknál ezt kevésbé érzékelik.

A vizsgálatban részt vevők úgy vélik, hogy hazánkban a legtöbben a következő hivatások gyakorlóit tartják korrumpálhatónak (lásd 4. ábra):



4. sz. ábra: A magyar társadalom által leginkább korrumpálhatónak vélt területek, hivatások hazánkban az első évfolyamos hallgatók véleménye szerint.²⁹⁶

A másodévesekkel végzett fókuszcsoportos vizsgálat alkalmával elhangzott első vélemény a következő volt:

„Aki szereti az ukrán cigit, támogatja [a korrupciót].” (második évfolyam)

A hallgatói vélemény – még ha nem is volt teljesen komoly a kijelentés – részben előrevetíti, hogy mit gondolnak a tisztjelöltek a rendészeti hivatás korrupciós

²⁹⁶ Forrás: MAGASVÁRI – ERDŐS, 2019, p. 34.

érintettségére vonatkozó társadalmi megítélésről. Pedig ha jól meggondoljuk, nem is annyira egyértelmű napjainkban a társadalom reakciója a korrupcióval kapcsolatban. Ha ugyanis e jelenség túlzottan elburjánzik, mintegy általánossá válik az állami működésben, akkor az emberek közönyössé válnak iránta, vagy esetleg bevonódnak, cinkosai lesznek a cselekményeknek.

A hallgatók többsége szerint a média mindennél jobban képes befolyásolni a korrupcióval kapcsolatos társadalmi percepciót, a korrupció társadalmi megítélését. A tisztjelöltek szerint ugyanakkor a médiumok meghatározó társadalmi jelenléte révén az emberek többsége a korrupcióról, különösen a közvetlenül nem tapasztalható korrupcióról szinte kizárólag a média közvetítésével szerez tudomást. A beszélgetés résztvevői szerint ez ugyanakkor nem mindig vezet a reális kép kialakításához, hiszen számos ügy túlzón vagy nem teljes részletességgel kerül bemutatásra.

A másodéves hallgatóink meglátása szerint hazai viszonylatban az emberek leginkább az alábbi foglalkozásterületeket, hivatásokat látják korrupcióval fertőzöttnek (lásd 5. ábra):



5. sz. ábra: A magyar társadalom által leginkább korrumpálhatónak vélt területek, hivatások hazánkban a második évfolyamos hallgatók véleménye szerint.²⁹⁷

A hazai fegyveres testületek érintettsége kapcsán ugyanakkor a hallgatók egyértelműen kiemelték, hogy a társadalmi többség a honvédek és a katasztrófavédelmi dolgozók esetében aligha tartja elképzelhetőnek a korrupciós magatartások megjelenését. Hasonlóképpen vélekedtek az első évfolyamos társaikhoz, akik szerint ezeket a hivatásokat (kiegészítve a mentőszolgálat dolgozóival) az emberek a hősiess

²⁹⁷ Forrás: MAGASVÁRI – ERDŐS, 2019, p. 36.

helyállással és az önfeláldozással azonosítják, ahol pedig nem tudnának működni olyan személyek, akiket a korrumpálódáshoz szükséges önző emberi viselkedés jellemez.

A kutatásunkban ehelyütt az volt a kérdés, hogy a hallgatók miként látják a társadalom megítélését a hazai korrupció szerkezetét illetően. A fókuszcsoporthoz tartozó beszélgetéseken elhangzott közlésekből és azok tartalmi elemzéséből arra lehet következtetni, hogy sok esetben a hallgatók a saját véleményeiket fogalmazták meg. S valójában arra utaltak, hogy ők hogyan látják a hazai korrupciós helyzetet.

Egyöntetű volt a hallgatói álláspont abban a tekintetben, miszerint későbbi munkájuk során számolniuk kell azzal, hogy a korrupció valamely megjelenési formájával szembekerülnek.

Tudjuk azt, hogy a korrupció a gazdaság és társadalom különböző területein eltérő mértékben érzékelhető. Ott tapasztalható leginkább, ahol jelentős pénzmozgások vannak. Ez tetten érhető a közszférában ugyanúgy, mint a versenyszektorban. Nagyobb társadalmi súlya mégis a közszférában jelentkező korrupciónak van. Egyes felmérések eredménye szerint a leginkább korruptnak tartott társadalmi-gazdasági szektorok a politikai pártok, illetve az államigazgatáshoz tartozó egyes szervezetek.²⁹⁸

Egy 2016-os 18–29 éves fiatalok körében fókuszcsoporthoz tartozó módszerrel végzett adatfelvétel során a résztvevőknek egy 16 foglalkozásból álló halmazt kellett sorba rendezniük a korrupciós kitétség mértéke szerint. Az eredmények alapján a politikusokat tartják a legveszélyeztetettebbnek, majd az igazságszolgáltatás képviselői következnek, de nem sokkal maradnak el azok a foglalkozások sem, amelyek a legfertőzöttebbnek ítélt területeken találhatóak, mint az orvos és rendőr.²⁹⁹ A hallgatói vélemények az említett kutatási eredményekkel nagymértékben korrelálnak.

8. Következtetések

Hipotézisünk, miszerint a hallgatók korrupcióval kapcsolatos ítéleteit a képzésben eltöltött idő múlásával olyan belső motívumok megjelenése nehezíti, mint a bajtársiasság követelménye, igazolni látszódik. Azok a második évfolyamos hallgatók, akiknél a bajtársiasság, a szolidaritás, mint rendészetre jellemző szubkulturális kohéziós jegyek már felfedezhetőek, sokkal kevésbé mutatnak hajlandóságot a társaik körében észlelt korrupciós cselekmények jelentését illetően, mint az újoncok, akik mindössze egy hónapja vesznek részt a képzésben. Eredményeink rávilágítanak arra, hogy a képzésben eltöltött idő múlásával a hallgatók azokat a sajátos működési mechanizmusokat és kohéziós jegyeket, amelyek a rendészeti szubkulturát jellemzik, már a képzés első éveiben átveszik, és ezek részben/egészben beépülnek értékrendjükbe.

Jelen kutatási eredményeink két dologra mutatnak rá. Egyrészt arra, hogy a rendészeti szubkultúra tagjait összefogó jegyek működése (pl. szolidaritás, bajtársiasság, titkosság) már a rendészeti felsőoktatásban kurzust hallgató fiatalok körében is megfigyelhető. Másfelől az is bizonyítottan látszik, hogy ezek már a hallgatók esetében is nehezítik annak a megítélését, hogy miként lépjenek fel a társaik körében észlelt korrupciós cselekményekkel szemben. A szociálpszichológia kutatói már korábban rámutattak arra, hogy az emberi együttműködések különböző rendszereiben megjelenő konformitás azon formája, amely a csoport más tagjainak

²⁹⁸TAKÁCS István – CSAPODI Pál – TAKÁCS-GYÖRGY Katalin: *A korrupció, mint deviáns társadalmi attitűd*. Pénzügyi Szemle, 56. évf. (2011) 1. sz. p. 29.

²⁹⁹HORTOBÁGYI Emese – MARTIN József Péter (szerk.): *Korrupcióérzékelés és médiahasználat a magyar fiatalok körében*. Budapest, Transparency International Magyarország, 2016. p. 32.

megfigyelésén alapszik, jóval erősebb, mint az, amelyet pusztán a jutalom reménye vagy a büntetés elkerülése motivál. Azok, akik csak azért tartják be az írott normákat, mert félnék az abban lefektetett retorzióktól, mindössze addig lesznek szabálykövetők, amíg a büntetés lehetőségének reális esélye fennáll.³⁰⁰ Ezeknek a tényezőknek a jelentőségét a rendészeti képzés során tehát semmiképp sem hagyhatjuk figyelmen kívül. Úgy tűnik ugyanis, hogy a hallgatók számára nem világos a bajtársiasság és a lojalitás pozitív, illetve káros formái közötti különbség.

Jelen tanulmányban a másik feltevésünkben azt állítottuk, hogy a tisztjelöltek számára a korrupciós cselekmények erősen rendszerspecifikus jellemzőjeként jelennek meg a rendészeti hivatásban. E feltételezésünk igazolására – tekintve, hogy arra közvetlenül nem kérdeztünk rá – csak közvetett információk szolgálnak.

A hallgatók – függetlenül a képzésben eltöltött időtől – rendre olyan példákkal igyekeztek alátámasztani állításaikat, amelyek a rendészeti szervek dolgozóinak korrupciós érintettségét mutatták. A leginkább korrumpálható hivatások körében szintén azt láthatjuk, hogy a hallgatók „előkelő” helyre sorolták a rendészeti szerveket. Továbbá a hallgatók a téma iránti érdeklődésüket is elsősorban azzal magyarázták, hogy a korrupció jelensége a rendészeti gyakorlatban elkerülhetetlenül megjelenik.

Úgy tűnik tehát, hogy a hallgatók a rendészeti szervek korrupciós érintettségét összességében jelentősnek vélik, s nagyon sok elkövetési magatartást e hivatások gyakorlásához kötnek. Többek talán még a valóságosnál magasabb szintűnek is értékelik a jelenség rendészeti szervek működésében betöltött szerepét.

A kutatás eredményeként megállapíthatjuk, hogy a hallgatók egyértelműen a rendészeti gyakorlat rendszerspecifikus jellemzőjének tartják a korrupciót, következésképp érdeklődnek is a téma iránt. Úgy találtuk azonban, hogy ennek ellenére nem rendelkeznek átfogó, tényszerű ismeretekkel, s tudásbázisuk – a civil társadalomhoz hasonlóan – a médiumoktól származó információkon alapszik.

Kutatásunk mögöttes célja a korrupció tárgyában zajló rendészeti képzés jelenlegi állapotának részbeni feltérképezése volt, az oktatással érintett célközönség, a hallgatók aspektusából. Úgy véljük, hogy azok a tisztjelölti narratívák, amelyek a vizsgálat során feldolgozásra kerültek, kiválóan rámutatnak azokra a hiányosságokra, amelyek az integritás és a korrupciós cselekmények témakörének képzése, feldolgozása körül tapasztalhatók. Továbbá rámutatnak több olyan jelenségre is a rendészeti felsőoktatásban kurzust hallgató tisztjelölti állomány körében, amelyeket korábban nem, vagy csak részben tártak fel a mostanihoz hasonló kvalitatív módszerekkel.

Felhasznált irodalom

- [1] BÁGER Gusztáv: *A korrupció elleni küzdelem integritás alapú szemlélete, módszertani alapjai és nemzetközi tapasztalatai*. In: DARGAY Eszter – JUHÁSZ Lilla Mária (szerk.): *Antikorrupció és integritás*. Budapest, Nemzeti Közszerológiai Egyetem, 2015. pp. 23–48.
- [2] BEREZKEI Tamás – TÓTH Péter: *A korrupció kialakulása és fennmaradása: evolúciós etológiai szempontok*, 2008. Forrás: http://mek.oszk.hu/07900/07999/pdf/berezkei-toth_p.pdf (2019. 05. 16.)
- [3] ERDŐS Ákos: *A rendészeti elsősegélynyújtás alapjai: definíciók, funkciók, célok*. *Belügyi Szemle*, 65. évf. (2017) 9. sz. pp. 134–154.

³⁰⁰ERDŐS Ákos: *A rendészeti elsősegélynyújtás alapjai: definíciók, funkciók, célok*. *Belügyi Szemle*, 65. évf. (2017) 9. sz. p. 138.

- [4] ERDŐS Ákos: *Elhárító mechanizmusok a rendészeti szervek működésében*. Belügyi Szemle, 66. évf. (2018) 6. sz. pp. 17–35.
- [5] ERDŐS Ákos: *Felelősség a rendvédelemben, múltban és jelenben*. Magyar Közigazgatás, Új folyam (2011) 2. sz. pp. 118–121.
- [6] GÁSPÁR Miklós – MOLNÁR Katalin: *Korrupcióellenesség és integritás a rendészeti tisztképzésben*. In: DARGAY Eszter – JUHÁSZ Lilla Mária (szerk.) *Antikorrupció és integritás*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2015. pp. 163–173.
- [7] HOLLÁN Miklós: *A hatósági eljárással kapcsolatos vesztegetés az új büntető kódexben*. Miskolci Jogi Szemle, 9. évf. (2014) 1. sz. pp. 33–47.
- [8] HOLLÁN Miklós: *A korrupció megelőzésének eszközrendszere*. 2013. Forrás: <https://cmsadmin-pub.uni-nke.hu/document/vtkk-uni-nke-hu/hollan-miklos-a-korrupcio-megelozese.original.pdf> (2019. 05. 16.)
- [9] HORTOBÁGYI Emese – MARTIN József Péter (szerk.): *Korrupcióérzékelés és médiahasználat a magyar fiatalok körében*. Budapest, Transparency International Magyarország, 2016.
- [10] HORVÁTH Dávid: *Korrupciós bűncselekmények az új Btk.-ban*. Rendvédelem, 5. évf. (2016) 1. sz. pp. 54–64.
- [11] HORVÁTH Ferenc: *Egy korszerű integritásmenedzsment-rendszer kiépítésének lehetőségei az NBSZ-nél*. Nemzetbiztonsági Szemle, 4. évf. (2016) 2. sz. pp. 33–64.
- [12] JOHNSTON, Michael: *The search for definitions: The vitality of politics and the issue of corruption*. International Social Science Journal, vol. 48. (1996) no. 149. pp. 321–335.
- [13] KANYÓ Mária – Kardos Sándor István: *Korrupció, vagy „csak” hála*. Hadtudományi Szemle, 8. évf. (2015) 4. sz. pp. 158–168.
- [14] KARVASY Ágos: *A közrendészet tudomány*. Pest, Emich Gusztáv, 1862.
- [15] KIS Norbert: *Antikorrupció és a közszolgálati integritás: Magyarország az európai uniós törekvések tükrében*. In: DARGAY Eszter – JUHÁSZ Lilla Mária (szerk.) *Antikorrupció és közszolgálati integritás*. Budapest, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2015. pp. 11–22.
- [16] KLOTZ Péter: *Korrupciómegelőzés a közigazgatásban – A korrupció elleni Kormánystratégia végrehajtásának eddigi tapasztalatai és a továbblépés lehetséges irányai*. Pro Publico Bono: Magyar Közigazgatás, 2013/3. pp. 89–102.
- [17] KOZÁRY Andrea: *Rendészetszociológiai Kézikönyv II*. Budapest, Rejtjel Kiadó, 2017.
- [18] LŐRINCZ Lajos: *A közigazgatás alapintézményei*. Harmadik kiadás. Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó, 2010.
- [19] MAGASVÁRI Adrienn: *A Nemzeti Adó- és Vámhivatal hivatásos állományának jogviszonyára vonatkozó általános szabályok*. In: Erdős Ákos (szerk.): *Integrált Pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018. pp. 44–64.
- [20] MAGASVÁRI Adrienn – ERDŐS Ákos: *Integritás-szemlélet és a korrupcióval kapcsolatos ismeretek az NKE RTK pénzügyőr tisztjelöltjei körében*. Rendvédelem, 8. évf. (2019) 1. sz. pp. 6–49.
- [21] MAGYARY Zoltán: *A magyar közigazgatás. A közigazgatás szerepe a XX. század államában. A magyar közigazgatás szervezete, működése és jogi rendje*. Budapest, Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1942.

- [22] MALÉT-SZABÓ Erika – CSATÓ Péter: *A hazai rendvédelmi szerveknél előforduló korrupciós magatartások jellegzetességei a SZEMmodell elemeinek tükrében*. In: MALÉT-SZABÓ Erika (szerk.): *Az erkölcsi értékrend és a személyiség kapcsolat vizsgálati szempontjai*. Budapest, Belügyminisztérium, 2015. pp. 85–156.
- [23] MISHRA, Ajit: *Persistence of corruption: Some theoretical perspectives*. World Development, vol. 34. (2006) no. 2. pp. 349–358.
- [24] NÉMETH György: *Leutükhidész pénzeszsákja – korrupció az antik görög világban*. Magyar Tudomány, 179. évf. (2018) 4. sz. pp. 458–469.
- [25] NYE, Joseph S.: *Corruption and political development: A cost benefit analysis*. American Political Science Association, vol. 61. (2014) no. 2. pp. 417–427.
- [26] PALLAI Katalin: *A tréningek szerepe az integritásoktatásban*. Társadalom és Honvédelem, 19. évf. (2015) 1. sz. pp. 27–43.
- [27] SZABÓ Andrea: *A tisztjelölti jogállás sajátosságai*. In: Erdős Ákos (szerk.): *Integrált Pénzügyőri ismeretek I. Kezdő pénzügyőrök kézikönyve*. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata, 2018. pp. 156–180.
- [28] SZABÓ Andrea: *Sub pondere crescit palma, avagy a pénzügyőr tisztjelölt erőpróbája*. In: DOBÁK Imre – HAUTZINGER Zoltán (szerk.): *Szakmaiság, szerénység, szorgalom*. Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére. Budapest, Dialóg Campus Kiadó, 2018. pp. 599–611.
- [29] SZÁNTÓ Zoltán – TÓTH István János – VARGA Szabolcs: *A korrupció társadalmi és intézményi szerkezete. Korrupciós tranzakciók tipikus kapcsolatháló-konfigurációi Magyarországon*. Szociológiai Szemle, 21. évf. (2011) 3. sz. pp. 61–82.
- [30] TAKÁCS István – CSAPODI Pál – TAKÁCS-GYÖRGY Katalin: *A korrupció, mint deviáns társadalmi attitűd*. Pénzügyi Szemle, 56. évf. (2011) 1. sz. pp. 26–42.

Lektorálta: Molnár Katalin Dr. PhD. egyetemi docens
Nemzeti Közsolgálati Egyetem, Rendészettudományi Kar
Magatartástudományi és Módszertani Tanszék
molnar.katalin@uni-nke.hu

»»»»